

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ КАРКАСУ

Андрощук А. С., аспірантка

Київський національний університет будівництва і архітектури

Анотація. У статті розглянуто теперішній стан проблеми, пов'язаний з аналізом особливостей розвитку містобудівного каркасу, узагальнені існуючі підходи, з цього питання та визначені основні напрямки і завдання для подальшого розгляду.

Ключові слова: міський каркас, елемент, структура, композиція.

Аннотация. В статье рассмотрено нынешнее состояние проблемы, связанное с анализом особенностей развития градостроительного каркаса, обобщены существующие подходы, по этому вопросу и определены основные направления и задания для последующего рассмотрения.

Ключевые слова: градостроительный каркас, элемент, структура, композиция.

Annotation. The article considers the present state of the problem, related to the analysis of the peculiarities of the development of town-planning framework, the existing approaches are generalized and the basic directions and tasks of the subsequent consideration are determined.

Key words: city framework, element, structure, composition.

Постановка проблеми. Важлива задача архітекторів, містобудівників, дизайнерів полягає у формуванні гармонічного середовища, основою якого на рівні міського планування є каркас. Проблема полягає у визначенні параметрів та особливостей розвитку каркасів.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Це питання пов'язане з науковою програмою кафедри дизайну архітектурного середовища Київський національний університет будівництва і архітектури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування і розвитку каркасу розглядалися у наукових роботах: А.Е. Гутнова, И.Г. Лежава, В.О. Тимохіна.

Взаємодію природно – ландшафтної структури і планувальної композиції розглядали А.П. Вергунов, А.М. Базилевич.

Символічні аспекти містобудування розглядали: К. Лінч, К.Танге, Р.Вентурі, О. Седак, Ю.Криворучко.

Композиційні аспекти досліджували: З.М. Яргіна, В.Ф. Макухін, Н.В. Мамаков, Г.Е. Гребенюк, Н.Д.Кострикін, Н.Н. Шебек, О.С. Нестеренко та ін.

Мета роботи: виділити основні підходи до дослідження містобудівних каркасів.

Стаття виконана за планом НДР КНУБА.

Виклад основного матеріалу. Головною особливістю містобудівної теорії останніх десятиліть є спрямованість науки, до сприйняття міста як складної системи, що безперервно розвивається у просторі та часі.

А.Е. Гутнов у містобудівній системі виділив три складові – каркас, тканину і плазму, кожна з яких має свою ступінь змінності і динаміки. За його визначенням основною структуроутворюючою частиною містобудівної системи є каркас який охоплює область зосередження функціональної

активності найбільш масових процесів життєдіяльності населення, пов'язаних з високою інтенсивністю освоєння простору. Каркас містобудівної системи формують головні транспортні магістралі, комунікаційні вузли, пов'язані з ними споруди міського значення, – громадські, ділові та інші унікальні комплекси, що привертають масові потоки відвідувачів. Підхід А.Е. Гутнова спирається на дослідження соціологів Р.Макенззі, М.Вебера та ін., які підкреслюють високу комунікаційність міста. Саме ця властивість зумовила просторову і планувальну форму міста. Також економ-географів В.Ізарда, В. Кристаллера та ін. (теорія «центральных місць», ієрархічне ранжирування поселень).

Аналізуючи компоненти містобудівної системи А.Е. Гутнов розглядав містобудівні планування в різних фазах їх розвитку. Виявив пропорційну залежність між розміром системи та структурно-функціональним потенціалом (комунікативною потужністю) каркасу, що дозволяє прогнозувати її розвиток та організацію. [1]

Н.В.Мамаков в містобудівній структурі виділяв композиційний каркас, який складається з структурних елементів (вузол, вісь). Вузол виконує фіксуючу роль, а вісь зв'язуючу. Описав основні положення композиційного методу проектування, на основі дослідження залежності композиційного каркасу від зміни його функціональної організації. На основі цього методу ним запропонована модель опису композиції міста і модель розвитку планувальної композиції. Н.В. Мамаков у своєму дослідженні виявив ознаки цілісності планувальної композиції, а саме компактність, домірність, ієрархічність. [6]

Прототип каркасу, як найбільш сталої структури у просторі і часі, зустрічається і у японських метаболістів. На думку Кендзо Танге комунікаційна магістраль являється «віссю» суспільного життя, уздовж якої повинно розвиватись місто. Метаболісти окрім елементів містобудівної структури, розглядали структурну реорганізацію міста. Вони запропонували містам-мільйоникам перейти від радіальної замкнутої до відкритої лінійної структури. Таким чином пропонуючи за допомогою трьох рівневої циклічної системи, яка є комунікаційною віссю, організувати структуру і мобільність великого міста.[2]

Досліджуючи образ міста К. Лінч виявив універсальні п'ять типів початкових елементів: шляхи, орієнтири, границі, вузли, райони. Роль шляхів можуть грати вулиці, тротуари, автомагістралі, залізниці, канали. Границя це межа між двома станами: береги, залізничні виїмки, край житлових районів, степи. Район – частина міста. Він володіє загальним, розпізнавальним характером. Вузол – це, перш за все, сполучна ланка, місце розриву транспортних комунікацій, перехрестя або злиття шляхів, моменти стрибкоподібного переходу з однієї структури в іншу. Орієнтир – теж точковий елементи, але спостерігач не вступає в його межі, і він залишається зовнішніми по відношенню до нього (будівля, знак, фасад, вітрина, гора, башта, що окремо стоять, позолочені куполи, кругі пагорби). На базі цих елементів будуються схеми, які допомагають виділити структурну основу для сприйняття міського

середовища. К. Лінчем зроблений акцент на просторових характеристиках міста і його візуальному сприйнятті. [5]

Аналізуючи містобудівну структуру різних епох К. Лінч виділив символізм радіально – концентричної схеми Ренесансу, як математичну впорядкованість всесвіту. В епосі Бароко взаємоузгоджену систему осей, що виражало ідею порядку, символу і влади. [4]

У містобудівних проектах К. Танге відслідковується тенденція до формування символічних структур, які умовно можна назвати символічним каркасом.

У проекті реконструкції міста Скоп'є К. Танге, головними елементами були «Міські ворота» та «Міська стіна». «Міські ворота» – це комплекс зосереджений навколо залізничного вокзалу і трьох транспортних розв'язок. «Міська стіна» – елемент містобудівної структури, який знаходиться на перехресті старої міської вісі з новою. Важливе значення приділяється формуванню такого елемента міської структури, як ядро центру міста. Яке розглядається не тільки, як функціональний елемент, але і як символічний. [2]

Про символічність у міському плануванні говорить і дослідник Ю. Криворучко. Вказуючи на взаємозв'язок між первісним світосприйняттям людини і організацією архаїчних поселень. Він виділяє у містобудівному просторі центр і шлях, границі поселення, а також переходи границь. Так центр сакрального простору поселення відмічається вівтарем, світовим деревом, світовою віссю, пупом землі, світовою горою. Переходами границь слугували мости, ворота і т.п. Границю простору з його центром зв'язує – шлях, що поєднує всі об'єкти, які заповнюють простір. [3]

Отже, різні автори виділяють різні типи містобудівних каркасів, для позначення структурних елементів містобудівних каркасів використовують різні терміни: для позначення центричності – вузли, центи, ядра; лінійності – осі, зв'язки, комунікації, шляхи, границі, напрями. Виходячи з цілей даного дослідження пропонується за основні елементи каркасу вважати: вузли і зв'язки.

Для виявлення особливостей розвитку і організації цілісного містобудівного каркасу пропонується послідовне співставлення природного, функціонального-планувального, символічного, композиційного каркасів, в яких виділяються відповідні вузли і зв'язки.

Висновки. Різні дослідники розглядають окремі аспекти формування містобудівних каркасів. Розглядання міського каркасу, як багатопланової структури, що об'єднує планувальний, функціональний, символічний, композиційний компоненти істотно вплине, як на планувальну так і на просторову його організацію. Що є передумовою гармонічного розвитку містобудівної системи.

Подальші дослідження плануються у напрямку вивчення властивостей та організації містобудівних каркасів на основі цілісності, пошуку закономірностей співвідношень, які простежуються у розвитку каркасів, на засадах ритмічності, пропорційності, масштабності.

Класифікація містобудівних каркасів

Види каркасів	Елементи каркасу		Приклад
	Вузли	Зв'язки	
Природний каркас	- низини - вершини - бруствери	- водорозділи - русла річок - морські шляхи - схили берегів	
Функціонально - планувальний Каркас	- громадські центри - ділові центри - пром. підприємств. - пересадочні вузли	- автомобільні шляхи - залізничні шл. - пішохідні шл. - вело шляхи	 за А.Е. Гутновим
Символічний Каркас	- сакральні центри - храми - пам'ятники - ансамблі	- сценарний маршрут - маршрути ритуальної ходи	 за К. Лінчем
Композиційний Каркас	- домінанти - акценти - фон	- композиційні осі - візуальні осі	 Н.Д. Кострикіним

Література:

1. Гутнов А.Э. Эволюция градостроительства. – М.: Стройиздат, 1984 – 256 с, ил.
2. Кендзо Танге Архитектура Японии. Сборник статей / Пер. с англ. И.С. Глускер, А.В. Иконников, А.Е. Сумеркин Сост. А. В. Иконников; Под ред.В.А. Костин.— М.: изд-во «Прогресс».1976
3. Криворучко Ю. Генезис сакральных уявлень про місто // Досвід та перспективи розвитку міст України. – К.: Діпроміст,2003.– Вип.4.-с.60-87.
4. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / Пер. с англ. В. Л. Глазычева; Под ред. А. В. Иконникова.— М.: Стройиздат, 1986.— 264 с: ил.
5. Линч К. Образ города / Пер. с англ. В. Л. Глазычева: Сост. А. В. Иконников; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат 1982.- 328 с, ил.
6. Мамаков Н.В. Город: опыт композиционного анализа. – Казань: изд-во Казанского ун-та, 1990. – 190с.
7. Шебек Н.М. Гармонізація планувального розвитку міста. – К.: Основа, 2008. – 216.: іл.

Надійшла до редакції 7.04.2009